

Afganistan

Afganistan’a Özgü Aylık Menşe Ülke Bilgisi (MÜB) Güncellemesi

Komşu Ülkelerdeki Afganların Durumu

Haziran 2025

İçindekiler

Afganistan’da Genel Güvenlik Durumu Değerlendirmesi ve İnsan Hakları Sorunları	2
Uluslararası ve Hükümetlerarası Organizasyonlar	2
Sivil Toplum Kuruluşları.....	5
Medya	5
Araştırma Kurumları.....	7
Komşu Ülkelerdeki Afganların Durumu, Sınırötesi Hareketler ve Gelişmeler	9
Uluslararası ve Hükümetlerarası Organizasyonlar	9
Medya	11

Afganistan'da Genel Güvenlik Durumu Değerlendirmesi ve İnsan Hakları Sorunları

Uluslararası ve Hükümetlerarası Organizasyonlar

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR), *Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Uzmanları, Adalet İsteyen Afgan Kadınlar ve Kız Çocuklarına Saygılarını İfade Ederken Ayrımcı Kanunlar ve Fermanların Yanı Sıra Eğitim Yasağına İlişkin Sorular Sordu*, 24 Haziran 2025:

<https://www.ohchr.org/en/meeting-summaries/2025/06/experts-committee-elimination-discrimination-against-women-commend-voices>

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW), Cenevre'de gerçekleştirilen 91. oturumunda, ülkedeki fiilî makamların katılımı olmaksızın Afganistan'ın uluslararası kadın hakları yükümlülüklerine uyumunu gözden geçirerek benzeri görülmemiş bir adım atmıştır. Ülkenin büyük kısmını kontrolü altında tutan Taliban fiili yetkililerin, Birleşmiş Milletler tarafından tanınmamaktadır. Komite, Birleşmiş Milletler Afganistan Daimi Misyonu'nun Afganistan üzerine dördüncü periyodik raporunu incelemiş ve sürgündeki eski Afgan yetkililer ve kadın hakları liderleriyle diyalog kurmuştur. Komite ayrıca, fiili yetkililerin de gayriresmi olarak incelemeye katılmaya davet etmiş, ancak davet yanıtlanmamıştır.

Raporun Birleşmiş Milletler Cenevre Merkezi'nde sunumunu gerçekleştiren Afganistan Daimi Temsilcisi Nasir Ahmad Andisha, Komite'nin 2020 yılında gerçekleştirdiği son inceleme sırasında delegasyona, Taliban hükümeti tarafından feshedilen ve yerine Ahlaksızlığın Önlenmesi ve Faziletin Teşviki Bakanlığı açılan Kadın İşleri Bakanlığından bir kadının liderlik ettiğini belirtmiştir. Ağustos 2021'den bu yana geçen dört yılda kadınlar ve kız çocukları, yaşamlarının her alanında sistematik ve yaygın bir saldırıya maruz bırakılmaktadır. Afganistan'da kadınlar ve kız çocukları günlük hayattan tamamen silinmiş ve insanlıktan uzaklaştırılmıştır. Bir zamanlar kadın haklarını teşvik etmek ve korumak için oluşturulan kanunlar, politikalar ve kurumların yerine ayrımcı fermanlar, hükümler, beyanlar ve talimatlardan oluşan bir baskı yapısı getirilmiş, tüm bunların sonucunda da ortaya, sözle ahlaksızlığın önlenmesi ve faziletin teşviki kanunu ortaya çıkmıştır.

Bir Komite Uzmanı, Kadın İşleri Bakanlığının feshedilmesi ve yerine Ahlaksızlığın Önlenmesi ve Faziletin Teşviki Bakanlığının getirilmesinin, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nin 3. Maddesi'ni ihlal ettiğini belirtmiştir. Ahlaksızlığın önlenmesi ve faziletin teşvikine yönelik kanun, kadınları kamusal alanda susturmuş ve özel hayatlarında da seslerini kısmıştır. Mart 2024 tarihli bir duyuruda halka açık kırbaç cezası uygulamaya konmuş ve söz konusu tarihten bu yana pek çok kadın, zinadan giysi kuralları ihlaline çeşitli sebeplerden kırbaç cezasına maruz bırakılmıştır. Taşlama cezasının yeniden uygulamaya konması, işkence teşkil etmekte ve kadınların özgürlük hakkını ihlal etmektedir. Bir başka Komite Uzmanı ise CEDAW'ın 10. Maddesi'nin sekiz alt maddesinin de Afganistan Devleti tarafından ihlal edilmesi karşısında duyduğu derin endişeyi ifade etmiştir. Fiili yetkililerin 2021 yılında ortaokulların kapatılması talimatı vermesinin ardından bugün okullar hala kapalıdır. Ülkedeki kız çocuklarının %30 gibi sarsıcı bir oranı, ilkökula dahi gitmemiştir. Tüm Afgan kadınların ve kız çocuklarının tam eğitimden faydalanmaya hakkı vardır. Oğlan çocuklarının ve kız çocuklarının, müfredatın İslam'ın en uç yorumlarına dayanarak hazırlandığı dini medreselere gönderilmesi de bir başka endişe kaynağı olarak dile getirilmiştir.

Söz konusu yorumlara ve sorulara yanıt olarak delegasyon, fiili yetkililer tarafından uygulamaya konan fermanların toplumsal cinsiyete dayalı soykırım teşkil ettiğini ifade etmiştir. Uluslararası topluluk, okulların açılması gerektiğini defalarca dile getirmişse de artık bunun gerçekleşeceğine dair

umut kalmamıştır. Sahada küçük çaplı eğitim programları yürütme girişimleri olsa da bu girişimlerin sistematik eğitim yasağı ve sayısı artan cihatçı medreselerle mücadele edebilmesi mümkün değildir.

- **Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (UNSC), *Çocuklar ve silahlı çatışma: Genel Sekreter'in Raporu*, 17 Haziran 2025:**

<https://undocs.org/A/79/878>

Silahlı çatışmanın çocuklar üzerine etkisine dair eğilimler ve işlenen ihlallere ilişkin bilgiler üzerine Ocak – Aralık 2024 dönemini kapsayan rapora göre Birleşmiş Milletler, Afganistan'da 559 çocuğa karşı 1,647 ağır ihlalin yanı sıra önceki yıllarda yaşanan 244 ağır ihlali doğrulamıştır.

Taliban'ın, 11 çocuğu silah altına alarak çatışmalarda ve takviye rollerinde kullandığı doğrulanmıştır. Ayrıca Taliban, raporlama döneminde iki çocuğu kaçırmıştır. 6 çocuğa karşı cinsel şiddet vakaları Taliban'a (5) ve kimliği bilinmeyen faillere (1) atfedilmiştir. 543 çocuğun öldürülmesi ve sakatlanması ise kimliği bilinmeyen faillere (454), Pakistan silahlı kuvvetlerinin sınır ötesi bombardımanlarına ve hava saldırılarına (50), Taliban'a (22), IŞİD – Horasan Vilayeti'ne (10) ve Ulusal Direniş Cephesi'ne (7) atfedilmiştir. Can kayıplarının başta gelen nedeni patlayıcı mühimmatlardır (491).

Okullarla ve/veya hastanelerle bağlantılı olarak koruma altındaki kişiler de dahil olmak üzere okulları ve hastaneleri hedef alan 135 saldırı Taliban'a (128), kimliği bilinmeyen faillere (6) ve Ulusal Direniş Cephesi'ne (1) atfedilmiştir. 31 okulun Taliban tarafından askeri amaçlarla kullanıldığı doğrulanmış ve bu okulların 14'ü boşaltılmıştır. Taliban (941) ve kimliği bilinmeyen failler (9) tarafından insani erişimin engellendiği yaklaşık 950 olay ve insani faaliyetlere müdahale (828) doğrulanmıştır.

- **İnsan Hakları Konseyi, *Kadınlar için adalete ve korumaya erişim ve ayrımcılığın birden fazla, kesişen türlerinin etkisi: Afganistan'da insan hakları durumu Özel Raportörü Richard Bennett'in raporu [Düzenlenmemiş ön versiyon]*, A/HRC/59/25, 11 Haziran 2025:**

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/2025-06/a-hrc-59-25-auv-1-en.pdf>

Afganistan'da insan hakları durumu Özel Raportörü'nün, Taliban hükmü altında resmi ve geleneksel adalet ve koruma mekanizmalarının yanı sıra ülkedeki kadınların ve kız çocuklarının söz konusu adalet kuruluşlarına erişimde karşılarına çıkan kesişen engeller üzerine raporuna göre erişime ve korumaya erişim ciddi ölçüde baltalanmaktadır. Taliban, ülke yönetimini ele geçirmesinden bu yana yasal ve kurumsal çerçeveleri ortadan kaldırmış ve hayati önem taşıyan koruma mekanizmalarını feshetmiş, destek ağları ise ya çökmüş ya da faaliyetlerini gizlice yürütmeye başlamak zorunda kalmıştır. Eksikleri olsa da bir zamanlar adalete ve korumaya giden hayati yollar sağlayan altyapı ve kurumsal kapasite ise yerle bir edilmiştir.

Taliban'ın hukuk ve adalet sektörlerini yeniden şekillendirmesi tarafsız bir süreç değildir. Hukuki, yargısal ve sosyal düzeni, kadınları ve kız çocuklarını, müttefiklerini ve LGBTİ+ kişileri baskılamak, haklarına, onurlu ve güvenli bir yaşama erişimlerini engellemek ve iradelerinden yoksun kılmak için aktif olarak silahlaştırmaktadır. Tüm bunların sonucunda, Taliban'ın kontrolünde ve grubun baskıcı, kadın düşmanı ideolojisini zorla uygulamayı, yerleşik hale getirmeyi ve sürdürmeyi amaçlayan bir hukuk ve adalet sistemi ortaya çıkmaktadır. Kısa ve uzun vadede sadece kişiler değil aileler, topluluklar ve nesiller boyunca hissedilen ciddi etkilere yol açacaktır. Afgan kadınların ve kız çocuklarının tamamı Taliban'ın zulüm politikaları altında acı çekerken durum, merkeze uzak ve kırsal kesimlerdeki ya da başta azınlık ve ötekileştirilmiş gruplardan olmak üzere kesişen kimliklere sahip kadınlar ve kız çocukları için daha da kötüdür. Adaletsizliğin ve yol açtığı zararın derinden hissedildiği ve varlığını sürdürdüğü yönünde genel bir kanı hakimdir.

- **Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Afganistan’da durum ve uluslararası barış ve güvenlik için oluşturduğu imalar: Genel Sekreter’in Raporu, A/79/947-S/2025/372, 11 Haziran 2025:**

<https://docs.un.org/A/79/947>

Afganistan’daki durum ve Birleşmiş Milletler Afganistan’a Yardım Misyonu’nun (UNAMA) görevlerinin uygulamaya konusu üzerine raporda belirtildiği üzere 1 Şubat – 30 Nisan 2025 tarihleri arasında, Birleşmiş Milletler, güvenlik ve emniyetle ilişkili 2,299 olayın yaşandığını raporlamıştır. Bu, 2024 yılının aynı dönemine kıyasla %3’lük bir artış teşkil etmektedir. Patlamamış mühimmat, çoğunluğu çocuk sivillere zarar vermeye devam etmektedir: Raporlama döneminde toplam 16 sivil ölmüş ve 35 sivil yaralanmıştır.

Ulusal Direniş Cephesi (NRF) ve Afganistan Özgürlük Cephesi (AFF), sırasıyla 56 ve 16 saldırı düzenlemiş olduklarını iddia etse de silahlı direniş faaliyetleri, Taliban’ın ülke toprakları üzerindeki kontrolüne yönelik ciddi bir tehdit oluşturmamıştır. Afganistan Kurtuluş Hareketi de hepsi Nisan 2025’te düzenlenen üç saldırının sorumluluğunu üstlenmiştir. 11 saldırının ise sorumluluğunu üstlenen olmamıştır. Doğrulan ve Kabil’deki fiili İçişleri Bakanlığını, Kapisa vilayetinin Nijrab ilçe merkezini ve Pervan vilayetindeki Bagram Havalimanı’nı hedef alan üç saldırı ise can kayıplarına yol açmış, kayıp sayısı doğrulanmamıştır. 11 Şubat 2025 tarihinde, Kunduz şehrinde gerçekleşen ve maaşlarını almakta olan fiili güvenlik kuvvetlerini hedef alan, 4 sivilin ve 15 güvenlik personelinin ölümüne yol açan saldırının sorumluluğunu ise IŞİD – Horasan Vilayeti üstlenmiştir. Saldırıda yaralananların sayısı ise bilinmemektedir. 13 Şubat 2025 tarihinde, IŞİD – Horasan Vilayeti, Kabil’deki fiili Kentsel Kalkınma ve Konut Bakanlığını hedef alan, hepsi fiili Bakanlık çalışanı üç adamın ölümüne ve fiili Bakan Yardımcısının da aralarında bulunduğu 10 adamın yaralanmasına yol açan intihar saldırısının sorumluluğunu üstlenmiştir.

Sınırdaki Nengrehar, Kunar ve Host vilayetlerinde, fiili güvenlik kuvvetlerinin ve Pakistan güvenlik kuvvetlerinin karşı karşıya geldiği birden fazla çatışma yaşandığı da bildirilmiştir. Ayrıca, Dişu’da yaşanan bir olaya ek olarak iki taraf da doğu, güneydoğu ve güney bölgelerinde varlıklarını yoğunlaştırmıştır. Sınır ötesi silahlı şiddet olayları, sivil kayıplarına yol açmayı sürdürmüştür: 1 Şubat 2025 ve 28 Mart 2025 tarihinde, iki hava saldırısı, Paktika vilayetindeki bir camiye ve bir evi vurarak camideki üç sivilin ve çocuklar da dahil olmak üzere evdeki yedi sivilin ölümüne yol açmıştır. 3 Mart ve 5 Mart 2025 tarihinde, Pakistan güvenlik kuvvetlerinin ateş açması sonucu, Nengrehar vilayetinde bir oğlan çocuğu, bir sivil ve üç erkek gazeteci yaralanmıştır. Silahlı çatışmalar, Afganistan ve Pakistan arasındaki Torkham sınır kapısının geçici olarak kapatılmasına yol açmış ve fiili yetkililer, bölgedeki sivillere ve insani aktörlere tahliye talimatı vermiştir.

Raporlama döneminde, UNAMA, eski hükümet yetkililerini ve Afganistan Milli Savunma ve Güvenlik Kuvvetleri’nin eski mensuplarını hedef alan en az dört öldürme ve 10 keyfi tutuklama vakası belgelemiştir. Fiili yetkililer, 11 Nisan 2025 tarihinde dört halka açık infaz gerçekleştirmiştir. Bu infazlar, Badgis (iki adam), Nimruz (bir adam) ve Ferah (bir adam) vilayetlerinde yaşanmıştır. İnfaz edilen kişilerin hepsi cinayetten hüküm giymiş ve cezaları, üç fiili mahkemenin üçü tarafından da (İlk, Temyiz, Yüksek) doğrulanarak Taliban lideri tarafından onanmıştır.

Eğitim-öğretim yılı, 20 Mart 2025 tarihinde başlamıştır. Bu, kadınların ve kız çocuklarının altıncı sınıf sonrasında okula devam etmesinin yasak olduğu dördüncü yıldır. Fiili yetkililer, kadınlar ve kız çocukları için okulların yeniden açılmasına ilişkin bir açıklamada bulunmamıştır. 19 Mart 2025 tarihinde, fiili yetkililer, Taliban liderinin yeni bir emrini yayınlamıştır. Emir, düğünler ve cenaze törenleri, ayrıca Hac ve Umre’den geri dönüşten sonra uygunsuz kutlamalar düzenlenmesini kınamaktadır. Emir, fiili yetkililerin kadın haklarına yönelik 3 Aralık 2021 tarihli emrini yinelemekte,

bir kadını zorla evlendirmenin yasa dışı olduğunu ve “bir kadının zorla evlendirilmesinin ya da kadın haklarının ihlal edilmesinin, İslam Emirliği mahkemelerince yargılanması gerektiğini,” belirtmektedir. Emirde ayrıca, mahkemelerin, şikayetleri kadın hakları üzerine 3 Aralık 2021 tarihli emir doğrultusunda ele almakla yükümlü olduğunu da ifade etmektedir. Raporlama döneminde, UNAMA, 2021 emriyle yasaklanan zorla evlendirme vakaları da dahil olmak üzere toplumsal cinsiyet mağdurlarının adalete erişimde ciddi engellerle karşılaştığına yönelik raporlar da almıştır. Fiili müfettişler, kadınların hareket özgürlüğünü kısıtlamaya ve mahremine eşlik etmediği kadınların kliniklere, pazar alanlarına ve toplu taşımaya erişimlerini engellemeye devam etmiştir. Bazı vilayetlerde, Taliban, Ramazan ayında camide namaz kılmayan ya da iş yerlerini kapatmayan kişileri keyfi olarak tutuklamış ya da kötü muameleye maruz bırakmıştır. 20 Nisan’da, Kabil’de, fiili Ahlaksızlığın Önlenmesi ve Faziletin Teşviki Bakanı Mohammad Khalil Hanafi, fiili Bakanlık müfettişleriyle gerçekleştirdiği bir toplantıda, insanların görüşlerini şiddet kullanmadan değiştirmeye çalışmalarını söylemiştir.

- **Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi (UN Women), *Toplumsal Cinsiyet Endeksi 2024: Afganistan, Haziran 2025*:**

<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/06/afghanistan-gender-index-2024>

Taliban’ın ülke yönetimini ele geçirdiği Ağustos 2021’den bu yana, Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi (UN Women), Afgan kadınların ve kız çocuklarının haklarını, özgürlüklerini ve onurunu hedef alan kasıtlı ve eş benzeri görülmemiş saldırılara tanıklık etmektedir.

UN Women’ın değerlendirmesine göre Afgan kadınlar, hayatın neredeyse her alanından itilmektedir. Dirayetleri ve susturulmayı reddetmelerine rağmen insani gelişim küresel ölçülerinin bir hayli gerisinde kalmaktadırlar. Endeks, her on genç Afgan kadının neredeyse sekizinin eğitim, istihdam ve mesleki eğitim alanlarından dışlandığını göstermektedir. Bu, erkeklerde görülen oranın neredeyse dört katıdır. Ayrıca, Afganistan’ın sağlık, eğitim, finansal kapsayıcılık ve karar alma alanlarında kadınlar ile erkekler arasındaki sonuçlarda %76’lık bir eşitsizlikle, dünyadaki ikinci en geniş toplumsal cinsiyet uçurumuna sahip olduğu tespit edilmiştir.

Sivil Toplum Kuruluşları

- **Afgan Gazeteciler Merkezi (AFJC), *AFJC, On Bir Aydır Gözaltına Tutulan Gazetecinin Serbest Bırakılmasını Memnuniyetle Karşıyor, 22 Haziran 2024*:**

<https://afjc.media/english/index.php/news/press-release/afjc-welcomes-release-of-journalist-after-over-eleven-months-of-detention>

ANAR Media adlı YouTube kanalının editörü ve yapımcısı, on bir aydır gözaltına tutulan Sayed Rahim Saidi, 18 Haziran 2025 tarihinde, Pervan vilayetindeki Bagram Cezaevi’nden kefaletle salınmış ve Kabil’de ailesiyle yeniden bir araya gelmiştir. Saidi, 27 Ekim 2024 tarihinde, fiili Kabil Üçüncü Bölge Mahkemesi tarafından, “İslam Emirliği (Taliban) aleyhinde propaganda suçundan üç yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Bu ceza, Afganistan’da basın özgürlüğünü hedef alan mevcut baskının altını çizmektedir.

Medya

- **Pajhwok Afghan News, *Geçtiğimiz hafta, Afganistan’da 7 kişi öldü ve 2 kişi yaralandı, 29 Haziran 2025*:**

<https://pajhwok.com/2025/06/29/7-killed-2-injured-in-afghanistan-last-week/>

14-20 Haziran 2025 haftasında, Gazne'nin Nawur ilçesinde göçebeler (Kuçiler) ve bölge sakinleri arasında, otlak araziler nedeniyle yaşanan bir çatışmada bir kişi hayatını kaybetmiştir. Ek olarak, raporlar, Bamiyan ve Pencşir vilayetlerinde kişisel anlaşmazlıklar nedeniyle yaşanan çatışmalarda üç kişinin öldüğünü ve bir kadının yaralandığını belirtmektedir.

- **Amu TV, Taliban, bir aydan kısa süre içerisinde 120'den fazla kişiyi kırbaqladı, 16 Haziran 2025:**

<https://amu.tv/180680/>

Amu'nun, Taliban Yüksek Mahkemesi açıklamalarından edindiği verilere göre Taliban, 18 vilayet çapında, aralarında 19 kadının bulunduğu 160'tan fazla kişiyi kırbaqlamıştır. Bedensel cezalardaki artış, insan hakları aktivistleri ve siviller arasında endişeye yol açmıştır.

Kırbaqlama cezaları, Kabil, Lagman, Host, Kuner ve Pervan vilayetlerinde uygulanmıştır. En yüksek sayıda cezalandırma, sadece beş haftada halka açık 57 kırbaql cezasının uygulandığı başkentte görülmüştür. Cezalandırılanlar, "ahlaki yozlaşma," hırsızlık ve izinsiz evden kaçma gibi suçlamalarla karşılaşmıştır. Cezalar, genellikle kasaba meydanlarında ya da pazar alanlarında olmak üzere halka açık şekilde uygulanmış, bölge sakinleri endişelerini ifade ederken cezaları da kınamıştır.

- **Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), Güvenilmez Sağlık Testleri, Afganları Yurt Dışında Tedavi Olmaya İtıyor, 13 Haziran 2025:**

<https://www.rferl.org/a/afghanistan-medical-diagnosis-healthcare-treatment-abroad/33440145.html>

Kabil sakini Farhad, Afganistan'ın kalabalık başkentinde herkesin, Afganistan'ın patoloji laboratuvarları hastalıkları doğru biçimde teşhis edemediği için yurt dışında tedavi olmak zorunda kalan birini tanıdığını söylemektedir. Bir başka Kabil sakini olan ve talebi doğrultusunda kendi ismi yerine farklı bir isim kullanılan Ahad, şehirdeki bir laboratuvarın kendisine kanser teşhisi koyduğunu belirtmiştir. Ancak komşu ülke Pakistan'da yaptırdığı testler, teşhisin yanlış olduğunu ortaya koymuştur. Farhad ve Ahad gibi pek çok Afgan da ya yanlış teşhislerin mağduru olmuş ya da patoloji laboratuvarlarında belirli standartların gözetilmemesi nedeniyle yaşadıkları sağlık sorunları doğru teşhis edilememiştir.

- **Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), Taliban, Eleştiride Bulunan Dini Alimleri de Gözaltına Alarak Baskısının Kapsamını Genişletti, 5 Haziran 2025:**

<https://www.rferl.org/a/afghanistan-taliban-islamic-clerics-dissent/33434004.html>

Taliban, yaklaşık dört yıl önce ülke yönetimini yeniden ele geçirmesinin ardından muhalefeti kabul edilemez ilan etmiştir. O tarihten bu yana, laik muhalifleri, gazetecileri ve insan hakları aktivistlerini gözaltına almış, işkenceye maruz bırakmış ya da sürgüne göndermiştir. Ülkenin fiili liderlerinin, baskıyı Taliban'ın katı kararlarını açıkça eleştiren ya da daha ılımlı politikaları destekleyen İslam alimlerini ve imamları da kapsayacak şekilde genişlettiği görülmektedir. Afganistan'ın başkentinde bir imam olan Abdul Qadir Qanat, Taliban'ın gözaltına aldığı en dikkat çekici isimlerden biridir.

Qanat'ın, Taliban'ın kendisinden intikam alması korkusuyla isimsiz kalmak isteyen bir arkadaşı, RFE/RL çatısı altında faaliyet gösteren Radio Azadi şu açıklamada bulunmuştur: "Ellerini bağladılar ve küçük oğluyla birlikte bir araca bindirip hızla uzaklaştılar." Kendisi de imam olan söz konusu arkadaş, Qanat'ın Mayıs 2025 sonlarına doğru tutuklanmasıyla ilgili olarak "Şu an için neden tutuklandığını ya da suçlamaları bilmiyoruz," açıklamasında bulunmuştu. "Şeker hastası olmasından dolayı onun için büyük endişe duyuyoruz." Qanat, televizyon sohbet programlarında ve konuşmalarında, fikirlerini açıkça ifade etmesiyle tanınmaktadır.

Araştırma Kurumları

- **Afganistan Analiz Uzmanları Ağı, *Çatlaklardan yolunu bulmak: İslam Emirliği altında Afgan insan hakları hareketi*, Haziran 2025:**

<https://www.afghanistan-analysts.org/en/wp-content/uploads/sites/2/2025/06/20250619-Human-Rights-FINAL-corr.pdf>

Afgan insan hakları savunucularının çoğu için Afganistan'da çalışmalarını açıkça gerçekleştirmek, belgeleme ve takip işlemleri, insan hakları faaliyetleri ya da doğrudan makamlarla savunuculuk artık mümkün değildir. Kabil'in Ağustos 2021'de düşmesinin ardından, ülkeden kaçmamış olan insan hakları savunucuları ve kuruluşları muazzam bir baskıyla karşı karşıya kalmıştır. İlk birkaç haftanın neredeyse her gününde, insan hakları savunucularının taciz edildiğine, saldırıya uğradığına ya da tutuklandığına ilişkin raporlar çıkmıştır. Protestocular dövülmüş ve gözaltına alınmış, kalabalıkları dağıtmak için göz yaşartıcı gaz kullanılmıştır. Ancak bir kısım, 8 Eylül 2021 tarihinde izinsiz protestolara getirilen yasağa rağmen protesto faaliyetlerine devam etmiştir. 2021 sonu itibarıyla, Frontline Defenders, ülkenin güney, doğu ve kuzey bölgelerinde 10 insan hakları savunucusunun öldürüldüğünü bildirmiştir. Mayıs 2022'de feshedilen Afganistan Bağımsız İnsan Hakları Komisyonu'nun (AIHRC) ve sivil toplum kuruluşlarının ofisleri, yetkililer tarafından ziyaret edilmiştir. Personel tutuklanmış ve sorguya çekilmiş, belgeler aranmış, telefonlar ve bilgisayarlar kontrol edilmiş ve araçlara el koyulmuştur. Kuruluşların yeniden sicil kaydı yaptırması talebi, banka hesaplarının dondurulması ve bazı faaliyetlerin yasaklanması gibi yollarla da idari baskı uygulanmıştır. Afganistan İnsan Hakları Koordinasyon Mekanizması, 2022 tarihli bir ihtiyaçlar değerlendirmesi kapsamında 663 insan hakları savunucusunun (medya çalışanları, insan hakları ve sivil toplum aktivistleri gibi geniş çaplı terimlerle tanımlanmıştır) katılımıyla bir anket gerçekleştirmiştir. Ülkedeki insan hakları savunucularının %90'ı kaçırılma, keyfi tutuklanma, işkence, fiziksel ve psikolojik zarar, ev baskınları, tehditler ve korkutma dahil olmak üzere birden fazla riskle karşı karşıya olduklarını bildirmiştir. Bu yüzde içerisinde, katılımcıların korkutma ve taciz bildiren %46.8'i, yaşamlarının ve fiziksel güvenliklerinin risk altında olduğunu bildiren %24.1'i ve keyfi tutuklamalara ve işkenceye maruz bırakılan %16.4'ü yer almaktadır.

Bunun yanı sıra, Ağustos 2024 tarihli Ahlaksızlığın Önlenmesi ve Faziletin Teşviki Kanunu da dahil olmak üzere artan sayıda ferman, politika ve emir, tüm Afganların özgürlüklerini kısıtlamıştır. Bu baskıcı uygulamalar kapsamında kimi zaman, halk içinde dövme, gözaltı ve işkence gibi acımasız tedbirler uygulanabilmektedir. Başta fiili İstihbarat Genel Müdürlüğü ve fiili polis olmak üzere Taliban yetkilileri, tutuklama, gözaltı ve sorgu sırasında, medya çalışanları da dahil olmak üzere kişileri işkenceye ya da genel olarak kötü muameleye maruz bırakmaktadır. Konuşma ve toplanma özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar, bu kısıtlamaların oldukça sert şekillerde uygulanmasıyla bir araya gelerek bir korku ve göz korkutma kültürü oluşturmaktadır. Sürgündeki insan hakları savunucuları da ülkedeki kaynaklarını ya da aile üyelerini korumak adına görünürlüklerini azaltmıştır. Taliban hükmüne açıkça direnişleri oldukça dikkat çekici olan kadın protestocular ise kamusal yaşamdan çekilmek zorunda kalmış, ancak sanal ortamlarda faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Çalkantılı geçen birkaç yılın ardından, Cumhuriyet dönemi STK'ları tamamen ya da kısmen sürgüne gönderilmiş biçimde insan hakları çalışmalarını sürdürmektedir. Afganistan içerisinde başka göze çarpan varlığa sahip diğer kuruluşlar ise insan hakları savunucularının, Afganistan İslam Emirliği ile doğrudan etkileşime girememesi ve eski uluslararası müttefiklerinin hala aynı imtiyazlara sahip olmaması nedeniyle, daha ziyade insani yardım odaklı ya da siyasetten uzak çalışma yürütmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra, STK'ların arabulucu olarak "kırsal kesimin önde gelen yaşlılarına ve dini aktörlere" bel bağladığı kırsal kesimlerde, orta düzey sivil toplum faaliyetleri tespit edilmiştir. Bu

faaliyetler, muhalefetten ve siyasetten uzak durdukları sürece yürütülebilmektedir. Uluslararası adalet gibi bazı yeni odak alanları da ülke içi hesap verebilirlik imkanlarının bulunmaması sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu alana, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve olası diğer yargı organlarının süreçlerinin desteklenmesi amacıyla uluslararası suçların (savaş suçları, insanlığa karşı suçlar, soykırım) belgelenmesi de dahildir.

Komşu Ülkelerdeki Afganların Durumu, Sınır Ötesi Hareketler ve Gelişmeler

Uluslararası ve Hükümetlerarası Organizasyonlar

- **Uluslararası Göç Örgütü (IOM), *Rekor Seviyede 256.000 Afgan Göçmen İran'dan Geri Döndü: IOM Ciddi Fon Açığına Karşı Uyarıda Bulundu*, 30 Haziran 2025:**

<https://www.iom.int/news/record-256000-afghan-migrants-return-iran-iom-warns-dire-funding-shortfall>

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), daha önce görülmemiş düzeyde belgesiz Afgan göçmenin İran'dan dönmesine karşı alarma geçmiştir. Sadece Haziran 2025'te, 256,000'den fazla Afgan göçmen geri dönmüştür. Rekor düzeydeki bu hareketlilik, sınır kaynaklarını tükenmenin eşiğine iterken kritik fon açığı, IOM ve ortaklarının yardım sağlama kapasitesini ciddi şekilde baltalamaktadır. İhtiyaç içerisindeki sadece %10'una ulaşılabilir. IOM Genel Sekreter'i Amy Pope, ülkeye geri dönen ailelerin, "sırtlarındaki giysilerden başka bir şeyleri olmadığını, yorgunluktan bitap düştüklerini ve acil gıda, tedavi ve destek ihtiyacı içerisinde olduklarını" belirtmiştir.

Geri dönüşlerdeki bu artışı, İran Hükümeti'nin, tüm belgesiz Afganların ülkeyi terk etmesi için son tarih olarak 20 Mart 2025'i belirlemesini takiben yaşanmıştır. Geri dönüşler Nisan ayında hızlanmış, Mayıs boyunca devam etmiş ve Haziran 2025'te zirveye ulaşmıştır. Sadece 25 Haziran 2025 tarihinde, IOM, 28,000'den fazla kişinin tek bir gün içerisinde Afganistan'a geçtiğini kaydetmiştir. IOM, 1 Ocak – 29 Haziran 2025 tarihleri arasında toplam 714,572 Afganın İran'dan döndüğünü kaydetmiştir. Bu grubun %99'unu belgesizler oluşturmaktadır ve %70'i zorla geri gönderilmiştir. Sınır dışı edilen ailelerin sayısındaki artış da endişelere yol açmaktadır. Bu durum, geri dönenlerin çoğunun bekar genç erkekler olduğu önceki aylara kıyasla bir değişime işaret etmektedir.

- **Sınır Konsorsiyumu¹, *Acil Durum Sınır Operasyonları: 18 - 24 Mayıs 2025, 29 Haziran 2024:***

Raporlama döneminde, 11,300'den fazla kişi, Torkham, Spin Boldak ve Bahramcha sınır kapıları üzerinden Afganistan'a geri dönmüştür. Geri dönenlerin %73'ünü belgesiz kişiler ve Afgan Vatandaş Kartı (ACC) sahipleri oluştururken %27 ise Kayıt Belgesi (PoR) sahipleri ve diğer geri dönüşlerdir. Bu sayı, bir önceki haftaya kıyasla %13 ve 6-12 Nisan 2025 tarihleri arasındaki bir önceki zirveye kıyasla %76 azalma teşkil ediyor olsa da geri dönüşler, ilk çeyrekteki geri dönüşlerin toplamından yüksek seyretmiştir. Belgesiz kişilerin ve ACC sahiplerinin 2,800'ünden fazlasının (%34) sınır dışı edildiği bildirilirken belgelenen geri dönüşlerin (kolaylaştırılmış gönüllü geri dönüşler, PoR sahipleri ve diğer geri dönüşler dahildir), %49 ile bir önceki haftaya kıyasla ciddi bir azalma göstermiştir.

- **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), *UNHCR, son derece elverişsiz koşullar içerisinde İran'dan Afganistan'a dönen Afganların sayısında keskin bir artışa tanıklık ediyor*, 28 Haziran 2025:**

<https://www.unhcr.org/news/press-releases/unhcr-sees-sharp-increase-afghan-returns-adverse-circumstances-iran-afghanistan>

¹ Danimarka Mülteci Konseyi (DRC), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Uluslararası Kurtarma Komitesi (IRC), Norveç Mülteci Konseyi (NRC), Save The Children, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Dünya Gıda Programı (WFP) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO).

28 Haziran 2025 tarihli bir basın açıklamasında, UNHCR, son derece elverişsiz koşullar içerisinde İran'dan geri dönen Afganların sayısında keskin bir artış yaşandığını bildirerek geniş çaplı geri dönüşlerin, Afganistan'daki kırılgan durumda istikrarsızlığa yol açma riski taşıdığı uyarısında bulunmuştur. Hükümetin, 20 Mart 2025 tarihinde geri dönüşler için son tarih belirlemesinden bu yana İran'dan 640,000'den fazla Afgan geri dönmüştür. Geri dönenler arasında mülteciler ve mültecilik benzeri durumlardaki kişiler de yer almaktadır.

En keskin artış, bir günde 36,100 Afganın geri dönüş gerçekleştirdiği 26 Haziran 2025 tarihinde yaşanmıştır. Günlük geri dönüş sayıları, 13 Haziran 2025 tarihinden beri artış göstermektedir. 2025 yılında, toplam 1.2 milyondan fazla Afgan, İran ve Pakistan'dan geri dönmüş ya da zorla geri gönderilmiş, bu da Afganistan içerisinde halihazırda vahim olan durumun daha da kötüleşmesine yol açmıştır. Birleşmiş Milletler, Afganistan nüfusunun yarısından fazlasının insani yardıma bel bağladığını öngörmektedir.

- **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM), *UNHCR-IOM Son Dakika Güncellemesi #48: Tutulama ve Gözaltı; Akış Takibi (15 Eylül 2023 - 21 Haziran 2025)*, 27 Haziran 2025:**

<https://data.unhcr.org/en/documents/download/117195>

Ocak – Şubat 2025 aralığında, Pakistan Hükümeti, Pakistan'daki Afganların Islamabad Başkent Bölgesi'nden Rawalpindi'ye geçmeleri gerektiği, aksi halde sınır dışı edilecekleri yönünde bir yönerge yayınlamıştır. Takiben yapılan açıklamalarda, "IFRP" ikinci aşamasının belgesiz Afganlara ek olarak Afgan Vatandaş Kartı (ACC) sahiplerini hedef alacağı belirtilmiştir. Bu kararlar, Nisan 2025'te olmak üzere Afgan vatandaşlara yönelik özellikle tutuklamalarda, gözaltılarında ve sınır dışı etmelerde artışa yol açmıştır. Mevcut durumda, Kayıt Belgesi (PoR) kartları 30 Haziran 2025 tarihine kadar geçerlidir ve geçerlilik tarihinin uzatılıp uzatılmayacağını açıklanması beklenmektedir.

Raporlama döneminde (15 – 21 Haziran 2025) toplam 1,516 Afgan tutuklanmış ve gözaltına alınmıştır. Bu, bir önceki haftaya kıyasla %243'lük bir artış teşkil etmektedir. Raporlama dönemindeki tüm tutuklamalar ve gözaltılar içerisinde, ACC sahipleri ve belgesiz Afganlar %93'lük dilimi oluşturmaktadır. Raporlama döneminde, toplam tutuklama ve gözaltıların %58'i Belucistan'da yaşanmıştır. Pakistan çapında, 1 Ocak – 21 Haziran 2025 tarihleri arasında en çok tutuklama ve gözaltının yaşandığı ilk üç ilçe Chaghi (Belucistan), Attock (Pencap) ve Chaman'dır (Belucistan).

- **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), *UNHCR Asya ve Pasifik Bölge Ofisi (RBAP) Afganistan Durum Güncellemesi #44 (Nisan 2025 sonu itibarıyla)*, 11 Haziran 2025:**

<https://data.unhcr.org/en/documents/download/116808>

Nisan 2025'te, 77,700'ü sınır dışı edilme olmak üzere İran'dan 137,700 geri dönüş kaydedilmiştir. Söz konusu hareketlilik, İran hükümetinin, nüfus sayımı fişlerinin süresinin 20 Mart 2025 sonrasına uzatılmayacağını duyurmasının ardından baş göstermiştir. Fişlerin süresinin dolmasının ardından İran hükümeti, bu durumdan etkilenen iki milyondan fazla kişinin durumunu idare edebilmek için kişilerin statülerini düzenli hale getirme ve geri dönüşler üzerine bir plan uygulamaya koymuştur. Nüfus sayımı fişi bulunanların, ülkede kalmalarına izin verilip verilmeyeceğinin belirlenmesi için Hükümet değerlendirmesinden geçmesi gerekecektir. Karma aileler (hem Amayesh kartı hem de nüfus sayımı fişi olan kişiler) ve eski Afgan hükümeti ya da ordusu mensupları gibi birtakım gruplar için istisnalar geçerlidir. Bu gruplara, ülkede kısa dönem kalış hakkı veren geçici kartlar (Movaqqat) verilmektedir. Bu kart, Amayesh kartıyla aynı hizmetlere erişim sağlamaktadır. Ancak kartların uzun dönem geçerliliği, İran hükümetinin gelecekte alacağı kartlara tabidir. İstisnai gruplar dışında kalan pek çok kişinin İran'ı terk etmesi gerekmektedir ve ülkeye sadece geçerli vizeye sahip olmaları halinde geri

dönebileceklerdir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), İran hükümetine Afganistan'a geri dönüşlerin gönüllü, güvenli ve insanlık onuruna yakışır şekilde gerçekleşmesini sağlama çağrısını yinelemektedir. Afganistan'daki insan hakları durumu göz önünde bulundurulduğunda, başta kadınlar, kız çocukları ve etnik ve dini azınlık mensupları olmak üzere belge durumlarına bakılmaksızın pek çok Afgan, ülkeye geri dönmeleri halinde ciddi risklerle karşı karşıya kalacaktır.

- **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Samuel Hall, *PARR Altyapısı ve Temel Hizmetler Raporu: 2025, 2 Haziran 2025:***

<https://data.unhcr.org/en/documents/download/116659>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Samuel Hall tarafından yürütülen Afganistan'ın Öncelikli Geri Dönüş ve Yeniden Entegrasyon Alanları (PARR) altyapı ve temel hizmetler değerlendirmesine göre birden fazla PARR alanında, sağlık hizmeti temininde ciddi eksiklikler bulunmaktadır.

Eğitim altyapısı, PARR ilçelerinin çoğunda ciddi yük altındadır. Eğitime erişim, birden fazla ekonomik ve sosyal faktör tarafından sekteye uğratılmaktadır. Yoksulluk sınırı altındaki hanelerin çocuklarının okula gitme oranı, yoksulluk sınırı üstündeki hanelere kıyasla %35 daha azdır. Ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin ve geri dönmüş kişilerin çocuklarının okula gitme olasılığı, ev sahibi toplulukların çocuklarına kıyasla daha düşüktür.

Engelli üyesi bulunan hanelerin sağlık hizmetlerine erişimi daha zayıftır ve yoksulluk sınırı altındaki ailelerin suya erişim oranı, yoksulluk sınırı üstündeki ailelere kıyasla %47 daha azdır.

Medya

- **France 24, *'Hiçbir şeyimiz yok': İran'dan geri gönderilen Afganlar, belirsiz bir gelecekle karşı karşıya*, 30 Haziran 2025:**

<https://www.france24.com/en/live-news/20250630-we-have-nothing-afghans-driven-out-of-iran-return-to-uncertain-future>

Hajjar Shademani'nin ailesi, Afganistan sınırını geçtikten sonra sıcak havada ve toz içinde saatlerce beklemiştir. Anavatanlarına sınır dışı edilmelerinin ardından İran'daki yaşamlarından geriye bir tek düzgünce bir araya topladıkları bavulları kalmıştır. 19 yaşındaki Shademani ve üç kardeşi, geçtiğimiz günlerde İslam Qala sınırından ülkeye giren on binlerce Afgana dahildir. Birleşmiş Milletler ve Taliban yetkililerine göre bu Afganların büyük bir kısmı, İran'ı terk etmek zorunda bırakılmıştır. Ebeveynlerinin 40 yıl önce savaştan kaçmasının ardından İran'da dünyaya gelmesine rağmen Shademani, "ülkenin onları asla kabul etmediğini" söylemektedir. Ailesinin Şiraz'daki evine gelen ve ülkeyi terk etmeleri talebinde bulunan polisin dediğini yapmaktan başka çareleri olmadığını ifade etmiştir. Ancak, Afganistan da onun için yabancı bir ülkedir. AFP'ye, "Burada hiçbir şeyimiz yok," açıklamasında bulunmuştur. Kaydını kabul etmeyen İran üniversiteleri ve kadınların eğitim almasını yasaklayan Taliban hükümeti arasında, Shademani'nin eğitimi süresiz olarak askıya alınmıştır. "Okula gitmeyi gerçekten çok seviyordum... Afganistan'da da devam etmek istiyordum ama sanırım bu mümkün değil."

Yasal Uyarı:

Mevcut derleme, Afgan vatandaşlarına yönelik mülteci statüsü belirlemeye ilişkin hususlarda UNHCR Türkiye tarafından toplanan menşe ülke bilgilerini (MÜB) derlemektedir.

Derleme kamuya açık bilgilere, çalışmalara ve yorumlara dayanmaktadır. Derleme açıklayıcı nitelikte olmakla birlikte ne kamuya açık alanda mevcut olan bilgilerin tamamını kapsamakta ne de insan hakları koşullarına ilişkin genel bir rapor olması amaçlanmaktadır. Rapor, herhangi bir bireysel mülteci talebinin esasları konusunda nihai değildir. Tüm kaynaklar alıntılanmış ve tamamıyla referans verilmiştir. Kullanıcılar, alıntı yapılan belgelerin tam metnine bakmalı ve başvurulardan kaynaklanan belirli araştırma konularına atıfta bulunarak kaynak materyalin güvenilirliğini, ilgililiğini ve güncelliğini değerlendirmelidir.